

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԵՐԿՐՈՐԴ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԵՌԵՒՏԻՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ զրուռու 100: Վեցամսեայ գին զրուռու 52 1/2: Եռամսեայ գին 26 3/4:
Հինգ տարաբարուց գանձոցն մեկ օրինակ իրեն ձրի պիտի տրուի:
Այս Լրագիրը ամեն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի:

Պոչխակ գուրս գացած Լրագիրներուն փոխարին ծախքը տառնոցն ջրայ է:
Իր շախին համար շուր մը հրատարակել ուցոցը պիտի վճարէ տոցն 40 փարայ:
Նորասկիզբ գրող ծանուցում մը ձրի է: Գուրսն եկած համակներուն փոխարին ծախքը պիտի վճարէ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՕԼԻՍ 18 ՀԱՅԵՍՏԱՆԻ

(Օսմանեան մեծագոր տերութեան զինուորական դպրոցին վրայոց ծրարաւ քննարկելէ քստուա կան լրագիրն տերը 50 երորդ թուոյն մէջ յօդուած մը կը գնէ, որով կ'իմացունէ թէ բարեկարգեալ ու անբարեկարգ զօրքին մէջ տեղը որքան տարբերութիւն կայ ու ժի ու ծախքի կողմանէ: Սենք ալ այս յօդուածը կը թարգմանեմք ու հոս կը գնեմք յոստարով որ շատ հաճելի ըլլայ մեր ընթերցողներուն զանազան կերպերով. մէկ մը որ իրենց տերութեանը հիմնական զինուորական վիճակը հաւ կընալով. երկրորդ՝ բարեկարգութեան յարգը առաւել ծանցեալով որ բանի մէջ մտնայ նէ հոն իւր հետը ու ժի մը, զիւրութիւն մը ու ծախքը չափաւորութիւն մը կը բերէ:

«Վերջին ապստամբութիւնները, կ'ըսէ յիշեալ օրագիրը, փորձով հաստատուցին որ արքունական զօրաց բարեկարգութիւնը որչափ աղէկ արդիւնքներ ունեցաւ: Օսմանեան մին ալ ասանկ ապստամբութիւններ կ'ըլլար տեղ տեղ, իրաւունքն (Օսմանեան տերութիւնը վերջապէս կը հանգարտեցունէր այն ապստամբութիւնը ու ապստամբներուն իւր օրէնքը կը ծանցեցունէր ու անոր կը հնազանդեցունէր, բայց մինչեւ որ ասոնք ըներ նէ շատ ժամանակ կ'անցներ, շատ երկար պատերազմներ կ'ըլլար, շատ ծախք կ'ըլլար և շատ ատեն ալ ապստամբները դիւրութեամբ հանգարտեցունէր համար անոնց կերպ կերպ շնորհներ ու արտօնութիւնները կը տրուէր որ գլխաւորապէս այս շնորհները ու այս արտօնութիւններն էին որ ետքը պատճառ կ'ըլլէ լայն ուրիշ նոր նոր ապստամբութիւններու. ասանկ ապստամբները յաղթելու ու յաղթելէն ետեւ աւանդ իրենց պարտաւորութիւնները ծանցեցունէր համար կրկնակի դժուարութիւն կար երկու պատճառով: Պատճառին մէկը այն էր որ, կայսերական իշխանութիւնը՝ անանկ մէկ ու ժ մը չունէր որ իւր տերութեան օրէնքը ամէն տեղ պաշտպանելու զօրէր, և ով որ այն օրէնքին չէ հնազանդէր նէ պատժէր, ինչպէս մեծն սուլթան Սահմուտի վերջի ժամանակներէն սկսեալ այս ու ժին կամաց կա մաց տէր եղաւ կայսերական իշխանութիւնը առ զիս անդին յրուած մնացած ու ժերը մէկ տեղ ամ փոփոխելով, ինչպէս որ հիմա կը տեսնանք յայտնի աւանկ ամբողջաւորաւ մեծ ու ժ մը: Երկրորդ պատճառն ալ այն էր որ թէպէտ տերութեան զօրքը հնազանդէր իւր թագաւորին ու կը սիրէր զանի, բայց բարեկարգեալ և կրթեալ չէր զինուորական արուեստին մէջ, ու երբոր խռովութիւն մը հանգարտեցունէր պարտաւորէին նէ, չէ կար մէջընդմիջ այն բարեկարգութիւնը ու այն կրթութիւնը, որոնք զօրապետներուն ու զինուորներուն վստահութիւն մը ու սիրտ մը կուտան միշտ, և ապստամբներուն դէմ գրեթէ իրենք ալ անոնց ծամբով կը պատերազմէին:

«Իսկ այս օրուան օրս տերութեան ու ժի իւր միակ կեդրոնը ամբողջութեամբ և զօրքն ալ բարեկարգեալ և յաւաքանալով իւր արուեստին մէջ կարող կ'ըլլայ կոր տեղ մը ապստամբութիւն մը ելլալուն պէս իսկոյն զայլելու և այն ապստամբութիւնը հանդուները պատժելու առանց տկարութեան կողմ մը ցրցունելու անոնց և իւր շահէն ի դատ ուրիշ բանի անհնջ չի գնելու: Թէպէտ զինուորական նոր նոր կարգադրութիւնները վարժ ու քաջ զօրաց տէր ըլին տերութիւնը, բայց ուրիշ շատ հարկաւոր բաներ կար տակաւին բարեկարգելու զինուորական կարգին մէջ: Օրապետները բաւական հրմտութեան տէր չէին, ուստի հարկ էր որ անոնց հա-

մար յատկապէս բարեկարգ դպրոցներ հաստատուէր որ հոն նախ սովորէն աղէկ մը զինուորական արուեստը ու յետոյ զօրապետ կարգուին. այս խորհուրդը ճշաւ (Օսմանեան տերութեան մարին մէջ. ուստի փութաց գտնուած զինուորական դպրոցները բարեկարգելու և ուրիշ նոր քանի մըն ալ աւելցունելու: Այս դպրոցներէն հիմակու հիմա Պէշտըլի զինուորական դպրոցը առջեւնիս առնեմք ու անոր վրայ խօսիմք:

«Այս դպրոցը քանի որ հաստատուէր է իւր հիմնական ձեւովը ու կարգաւորութեամբը խիստ քիչ ժամանակ է: Սենք նշանաւոր անձն մը որ շատ երկար ժամանակ կեցաւ Եւրոպայ և հոն մասնաւոր ուսմանց հետեւեցաւ, այս դպրոցին գլուխ կարգուած է: Կուզեմ ինքնափաշային վրայով խօսիլ: Այս մարդուն վերապատեցութեամբը և անոր փոխանորդ գտնուող Մահմուտ փաշայի օգնութեամբը այս դպրոցը քիչ ատենի մէջ խիստ շատ զարգացաւ: Ինքնափաշայ իւր ջանասիրութեամբը ու ճարտարութեամբը, իւր հայրենասիրութեամբը ու թէ տեսնակաւ և թէ գործնական ծախ հմտութիւններովը այս դպրոցը տերութեան առաջին դպրոցը համարուելուն աստիճանը բերաւ:

«Այս զինուորական դպրոցը մանաւանդ առաջ աշակերտները պարտաւոր են Սաքայի կամ Եւրոպայ, Սոնաթերի, Պուսայի, Խարբուլթի, և Գամանիսի նախախրթական դպրոցներուն մէկուն մէջ 5 տարի ժամանակ անցունելու: Սաքայի դպրոցը 400 աշակերտ ունի: Այս դպրոցը միշտ աշակերտներուն ուսմանը 5 տարի կը տեսէ, ասանկ բաժնելով: Այլի երեք տարին պիտի պարտաւոր ընդուպիտութեան, գրականութեան, աշխարհագրութեան ու պատմութեան և ետքի երեք տարին ալ չափաբերական գիտութեանց ու նկարչութեան:

«Այս հինգ տարին ըմբռնալէն ետեւ խիստ քննութիւն մը կ'ըլլայ զինուորական դպրոցը մանաւանդ առաջ, ուր ուրիշ բան չէն սովոր, հապառմանք հետեւակ զօրաց, ոմանք ձիաւոր զօրաց, ոմանք թնդանօթածիգ զօրաց և այլն զօրապետ ըլլալու համար պէտք եղած գիտութիւնները:

«Այն աշակերտները որ հետեւակ զօրաց և կամ ձիաւոր զօրաց զօրապետ պիտի ըլլան նէ չորս տարի կ'անցունեն դպրոցը, և անոնք որ թնդանօթածիգ զօրաց կամ ուրիշ բարձրագոյն գունդերու զօրապետ պիտի ըլլան նէ 5 տարի պիտի անցունեն դպրոցը: Այլի երկու տարին բարձրագոյն գիտութիւններու կը գնեն, երրորդ տարին զինուորական կրթութեան, և վերջի երկու տարին ասոր տեսականին:

«Այս դպրոցին մէջ զինուորական արուեստին թէ շատ թէ քիչ հարկաւոր եղած գիտութիւններուն ամէնն ալ կան իրենց ընտիր դաստաւաններովը և պէտք ըլլալը հազարաւոր գործիքներովը, վերջապէս տերութիւնը այս զինուորական դպրոցին է եղեր կամ ասկէ կախում ունեցող ուրիշ դպրոցներուն է եղեր, մասնաւոր հոգ մը տանելով, այսօր ուսն օրս իւր զինուորական վիճակը առաւել բարեկարգեալ է. ուստի իւր ապստամբները կը յաղթէ կոր քիչ ատենի մէջ ու քիչ ծախքով:

«Եւրոպայի ատենները սաստիկ լըքօ հովով մէկ նաւ մը որ Ինքնիմախէն մրգեղէն բեռնաւորած էր, և չորս նաւավար և մէկ մըն ալ ծանապարհորդ ունէր, գըլգըլ առջեւէն անցնելն իբէն սախտելով կ'ընկղզէին: Կայսերական զօրաց սպարապետը (խասսէ միւլ շիր) բարձրագոյն փաշային իւր ծովեղերեայ բը նախարանէն այս արկածն տեսնելով շուտ մը պէտք եղած մարդիկը վրայ կը խրկէ և մարդիկը և ինչքերը կ'աղաղէ:

«Նոյն օրը և նոյն ատենները մէկ պղծիկ նաւակ մը ընցուն առաջատուով գացող մեծ կակնաւի մը ե-

տեւէ կարուած երթալն իբէն աշխարհ պատերազմն առաջը խոշոր արկներուն չէ կրնալով դիմանալ կը դառնայ. մէջն մէկ նաւավարը և մէկ մարդը ծովը կ'ընան: Առատագու թ ինքնակալին պարտաւորանաց գլուխ մեծապատիւ Համուտի պէկ էֆէնդին ալ այս արկածը իր բնակարանէն տեսնելով շուտ մը նաւ կը խրկէ, այն մարդիկը մահուան փառքէն կ'աղաղէ:

«Մեծամեծ մարդոց ծովեղերեայ բնակարանն ու նեղալը իրենց կողմէն մէկ զուարճութիւն մըն է, և շատ բաներու ալ դիւրութիւն ունի. բայց աստուածային նախաինամութիւնը ասանկ մարդոց սիրտը ասանկ տեղեր բնակութիւն ասանկալով տէր և փախաք ձգելով՝ այսպիսի ալեկոծութեանց ատեն փառքեալ անձանց շուտով հասնելու օգնականներ պատրաստած ըլլալը այս պատմութիւններէն և աւանց պէս շատ դիպուածներէ ալ կը հասկըցուի: Ասանկ փառքեալները աղաւտելն ալ որքան մեծ զուարճութիւն ըլլալը, համը առնողները միայն դիտեն. և ասկէ եկած զուարճութիւնը աշխարհքին դանձին հետ փոխելու յանձնառու չեն ըլլար:

«Բօլեւան Սաքայաղաքին մէջն է: Բանի մը տոսկական պատահարներէ ի դատ, էն նշանաւորը քառասունորեայ զգուշութեան պաշտօնէից մէկուն վրայ հանգիստածն է: Այս մարդը Սահմուտ անունը, քսան տարու մօտ, կիրակի օրը կը բըռնուի ու գիշերը կը մեռնի: Որովայնահատութեանը ներկայ գտնուող եօթը բժիշկներն ալ կը վրայէն Բօլեւան ըլլալը: Բանի մը դիպուածներէ ալ Պոլիս պատահելը հաստատուցին. բայց ասոնք ստուգութեան կարօտ են:

«Եւրոպայի փոխարքայ բարձրագոյն Սուլթան Սահմուտ Սուլթանի փաշայն որոշեց, որ երկու շաբաթաւ կարգաւորեալ ծանապարհորդութիւն ընեն Սահմուտի վրայ մինչեւ գետնին բարձրէն վար թափած տեղը, որ Բօլեւան կ'ըսուի, և անհնար է որ անկէց վեր նաւ երթայ: Այս օրս կարգադրութիւնները եւրոպայի ծանապարհորդներուն շատ հաճելի բան մըն է, որ գրեթէ ամէնքն ալ քարավաղները տեսնելն կ'երթան շատ դժուարութիւնները քաշելով: Այս շաբաթները ծամբորդութիւնին սկսելն նէ՝ այս դժուարութիւններս ալ կը վերան. ծանապարհորդներն ալ քիչ ծախքով իրենց փախաքանացը կը հասնին:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԱԿԱ: Հացի սղութեան պատճառաւ Գլանայի մէջ ելած խռովութիւններուն զխաւորներէն 500 հոգիի չափ բանտարկեալ կային: Գլանայի վեհապառ թագաւորը սեպտեմբեր 12 ին յատուկ հրաման ըրաւ տերութեան մեծ դաստաւանապետ նախարարին, որ անոնք ամէնն ալ բանտէն հանէ, յանցանքներն ներքէ և ամէն մէկը աղաւ իրեն տեղը խրկէ: Յիշեալ նախարարը առանց ժամանակ անցնելու թագաւորական հրամանը կատարեց:

«Եւրոպայի Պոնաբարթի եղբայր Սահմուտ Պոնաբարթին Գլանայի բնակելու հրաման տուելով՝ սեպտեմբեր 26 օրը Պէշեքայի Պրիւքէլ քաղաքէն ելաւ Փարիզ գնաց:

ԱՆԳԱԿԱ: Հին ատենէ ի վեր սովորութիւն է որ, Եւրոպայի տերութիւններուն պատերազմական նաւերուն խռովքը (տոնանման) երբ որ ձմեռը մօտենայ նէ՝ ամէն մէկը իրենց նաւահանգիստը կը քաշուին. ձմեռը հոն կ'անցընեն, և ամառը նորէն պրտուելու կ'ընեն: Այս տարի ինկիլիզի կողմէն վարութիւնը որոշեց է որ, միջերկրական ծովուն վրայ պրտուող նաւախուժը ձմեռն ալ ինկիլիզէն առ չի դառնայ. պրտուած կողմերը յարմարաւոր տեղեր գտնէ պատուարներու, և այն տեղէն չի հեռանայ: Այս ըւրս Զէրֆէի հապախ տաճկական լրագիրը ինկիլիզի օրագիրներէն առնելով կը ծանուցանէ:

ՀԱՌՈՄ: Լսողական կառավարութիւնը թէպէտ կ'ընէ որ Ֆէոդալայի գիպուածը իգալիայի մէջ իր տէրութիւնը և իշխանութիւնը եկեղեցւոյն լու մտքը չէր, բայց իգալիայի բնակիչները ասոր հաւատալ չէին ուղեր: Հռոմայու կառավարութիւնը ուղեկով հարկ եղած պատրաստութիւնները ընէր, բայց հասարակութեան սրտին մէջ Լսողականի դէմ եղած տոեղութիւնն ալ աւելի բռնիկ ջրնէր չուղեկով, Հռոմայու քաղաքական կառավարութեան գլուխ Քառաւորայ Ֆէոդալիստ այս կերպով մէկ շրջաբերական մը իրկեց սեպտեմբերի սկիզբը, ամէն քաղաքական և զինուորական հրամանատարներուն:

«Հիմախում քաղաքական գործերուն ընթացքը նայելով քահանայապետական իշխանութեանը տակը եղած երկիրները օտարազգի զինուորներուն ձեռքը անցնելուն գիպուածը հեռաւոր բան մը կրնանք սեպել: Բայց խահմութեան կանոնը կը խնդրէ որ, որովհետեւ որքան հեռու է նէ, իրօք ըլլան ալ կարելի է, կառավարութիւնը այս բանիս վրայօք պէտք եղած կարգադրութիւնները ընէ: Լսահայ կարգադրութիւններու ասոնք են:

«Երբ որ օտար տէրութեան մը զօրք ոտք ելլէ և քահանայապետին երկիրները առնէր ուղէ, բերդերուն տեսուչները, քաղաքներուն պահապանները և որքան զինուորական խումբ որ իրենց համար յատկացած տեղ և կայանք ունին, իրենց տեղէն պիտի չի խախտին և թշնամիին պիտի չի յանձնեն, մինչեւ որ թշնամիին ուժին բացարձակապէս դէմ դնելընքին սնհնար ըլլալը չի հասկընան նէ: Հրաւանատարները կը սրտաւորին այս տեղ գրուելըք ներքը անպակաս կատարելու: որ ետքը իրենցմէ այս բաներուն հաշիւը և պատասխանը խտուութեամբ պիտի ուղղուի:

«1. Կառավարութեան վերաբերեալ բոլոր զինուորական կամ կարասիները պահպանել:

«2. Եր խումբէն զտուած են նէ դէպ ի հոն քաշուիլ երթալ:

«3. Կառավարութեան երեսփոխանները և եւ պիտիպանները պաշտպանել:

«4. Քաղաքական պահպան զօրքէն ու որ իր կամքովը հռոմէական կառավարութեան բանակին հետ միանալ կ'ուղէ նէ՝ անիկայ այն բանակին հետ միացնել:

«5. Եւ եւ քաշուելով ուժերին մէկ տեղ ժողովել դէպ ի մայրաքաղաքը: օրինակի համար, թէ որ Ֆէոդալայ ձեռքէ ելլէ նէ՝ այն կողմի զօրքը Պօլոնիայի, Փօլիւի, Ռիմինի, Բեղարայի, Լեւոնի լեռներուն, Թէվէրէի և Չիլիզա Քաղաքային վրայ ժողովել: Եւ անպակաս թշնամիին լեռնային կամ Չիլիզա Վէրքիայի վրայ գալու ըլլայ նէ՝ անոր պէս ձամբայ բռնել:

«6. Օրինուորական օրինաց համեմատ՝ ընդհանուր հրամանատարութեան պաշտօնը ամէնէն հին հրամանատարին կը վերաբերի, թէ որ կառավարութիւնը ուրիշ կերպ չի անօրինէ նէ:

«7. Լսո կարգադրութիւններէս զոտ, որ թշնամիին մեր երկիրներուն վրայ գալու ժամանակին համար շինուած են, պէտք է որ տէրութեան զօրքը պէտք եղած տեղը ներքին բարեկարգութիւնը անխախտ պահեն: Թէ որ համայնը, և ելլելու իրաւութիւններուն առաջը առնելու համար մտածուած կերպերը ուժ չունենան նէ՝ նուաճելու ձամբայ ալ կրնայ բռնուիլ: Բայց միշտ տեղական կառավարութեան յատուկ հրամանաւը:

«Սրբազան հայրը կը յուսայ, որ տաննի պարադայններուն մէջ ինչպէս որ ամէն ատեն ալ, իւր կրաւրի՝ զօրքը հաւատարմութեան և սիրոյ ապացոյցներ կը յընդնէ: և ամէնքն ալ գերադոյն կառավարութեան վստահութեւն արժանաւոր գործեր կ'ընեն:

Քառաւորայ Ֆէոդալիստ:
Օրինուորական ատենի նախագահին
գլխաւոր պիւր Քօլոնիէ տէ Կոնկոնիս
Բանակի օգնական Սասոյեան:

—Լսո քաղաքէս սեպտեմբեր 29ին գրուած, և Լիւնիէր օրագրոյն մէջ հսկումներ 7ին հրատարակուած նամակ մը հետեւեալ լուրերս կուտայ:

Պառնայի տէրութեան կողմէն Հռոմ դեսպանութեամբ նստող Պ. Ռօստին իր տէրութեանը կողմէն Փարիզ կանչուեցաւ: Կ'երեւի որ Պ. որ Պրօքի ասոր հետ տեսնուած ատենը կառավարութեան կողմէն ասիկայ հաճեցուցած պիտի ըլլայ որ ինքնին հրաման ուղէ Փարիզ դառնալու, առանց ժամանակ որոշելու թէ սրբան ատեն հոն պիտի մընայ: Լսո դեսպանս Հռոմայու մէջ յարգը բոլորովին կորսնցուց, քովը մարդ չէր երթար: և երբ որ երկու ֆրանսիացի արքեպիսկոպոս կարգինալութեան պատիւ առին նէ, Հռոմայու աղիւսականներուն պէտք եղաւ ասոնց պատիւը շնորհաւորելու համար գետնային պալատը երթալ: այն ատեն նըն ալ միայն արքեպիսկոպոսներուն հետ տեսնութի

ւրին ետ դարձան, որպէս թէ բնաւ դեսպան կեցած չըլլար հոն: Պիտա Թ. ինքն ալ մարդ իրիւծ և լուսն տուած էր Պ. Ռօստին որ բանի չի խառնըվի: Ես իմ գործս առանց ուրիշ օգնութե կըրնամ հոգալ ըսելով: Եսով գիտես թէ պալատին չորս կողմը սահման կտրած էր: այն սահմանէն ներս մանկու և դեսպանին պալատին աւելի մօտեցնուած ամէն մարդ կը զբաղանար:

Լսողականները Ֆէոդալայ պարզեցին: Հռոմայու քահանայապետը Լսողական կայսեր մէկ նամակ մը գրած էր թէ, ամէն ձեռքէս եկած միջոցները ի գործ պիտի դնեմ Ֆէոդալայ պարզել տալու համար: և ասոնց մէկն ալ չաջողի նէ՝ հարկ պիտի ըլլայ ձեռք առնել այն հոգեւոր զէնքը, որ ինձի յանձնուած է: Յայտնի է որ այս խօսքով կայսրը բանագրել կ'սպառնար: Կայսրը ասոր վրայ Ֆէոդալայ պարզեց, որովհետեւ իր զօրացը վրայ ալ կատարեալ վստահութիւն չունէր: Լսողական զօրքը յընդուցած էին փորձով թէ իրենց վրայ ինչ վստահութիւն կրնայ ըլլալ:

Հռոմայու քահանայապետը այս քաղաքիս եւ պիտիպանութեան պատիւը բարձրացոյց, արքեպիսկոպոսութեան ըրաւ: Քաղաքայի ասոր վրայ մեծ ուրախութեամբ լեցուեցան: և իրենց շնորհակալութեանը յիշատակ մէկ արձան մը կանգնել որոշեցին Պիտա Թ. ին անուանը, հասարակութեան կամաւոր տուրքէն ծախքը հոգալով: Մէկ երկու ժամու մէջ ժողովուած ստակը 600,000 ֆրանք (2,550,000 զուռուշ) եղաւ: Լսողական տնկելու համար աւսողական կառավարութեան հրաման ուղեւ պէտք էր: կառավարութիւնը հրաման չի տուաւ: Հասարակութիւնը կատարելով սոք ելան, քաղաքապետին պալատին առաջը լեցուեցան: քաղաքապետին հարկ եղաւ զօրք կանգնել որ բազմութիւնը յըրուէ: Օրքը՝ որ Մաճաւ և Խրոփաթ էին, ձեռքերին ասանի իրաւունք ունեցող մարդոց դէմ զէնք բանեցնելով նէ մեզը կը մանեմք ըսելով քաղաքապետին հրամանին դէմ կեցան: Լսիկը կը հաւկըցուի որ թէ որ պատերազմ բանալ պէտք ըլլար նէ, Հռոմայու քահանայապետը մէկ խօսքով բոլոր իգալիս կրնար ոտք հանել: Լսո թէ որ Լսողական յամառութիւն բանեցընէր և Ֆէոդալայ չարապէր նէ, մարդ չի կրնար գուշակել թէ վերջը ուր կ'երթար:

Հռոմայու կառավարութեան կողմէն Եւրօքի դեսպան իրկուեցաւ Պ. Ֆէոդալիստի կամար: Քահանայապետը ասոր մէկ նամակ մը տուաւ որ Եւրօքի թագաւորին տանի: Եսոր մէջ կը յորդորէ թագաւորը, որ հասարակութեան կամայը զինանի, ուղածնին կատարէ: որպէս զի խռովութիւնը և կատարածը և պատերազմը գաղարի: Պիտա վերջը հարկ պիտի ըլլայ քիզի՝ կ'ըսէ, որ ժողովրդեան կամքը կատարես: Բայց այն ատենը ժողովրդեան առաջը յարգը կորսնցուցած կ'ըլլաւ: Լսիկը սիրելի ըլլալուն և անոնք քու վրադ վստահ ընելուն մէկ հատիկ ձամբան այն է որ անոնք իրենց կամքը յայտնելէն առաջ դուռ իմանաս ու կատարես: և այս չըլլայ նէ ալ գոնէ կամքներին յայտնելէն ետքը Հաւկաւիկս: Գիտցած ըլլաւ կ'ըսէ, որ արիւնհեղութեամբ չէս կրնար թագաւորութեանը վրայ հաւատա կենալ:

ԻԴԱԼԻԱ: Գաղղիական օրագիր մը՝ ինկիլիզի ծածկի չթփչի օրագիրէն հետեւեալ հատուածը կ'առնէ:

«Լսողականի կողմէն Սառալիայի Գուռին մայրաքաղաքը նստող դեսպանը՝ Սառալիայի արտաքին գործոց հոգաբարձու նախարարին ըսաւ որ, իգալիայի որ պետութեան կառավարութիւնն որ ազգային զօրք կարգադրելու հրաման տայ նէ՝ Լսողականի կառավարութիւնը իր զինուորական ուժովը մէջ պիտի մտնէ, և չթողու որ այս բանը ըլլայ: Թօսքանայի կառավարութեան ալ այս յայտարարութիւնն եղաւ նոյն տէրութեան կողմէն: Լսողական յի տէրութիւնը թէպէտ Քառաւորայ հասարակապետութիւնը վերցուց, բայց այսու ամենայնիւ ինկիլի տէրութիւնը տակաւին 1815 թուին Վիէննա եղած դաշինքը աւելուած չի սեպել: Լսողականի հասարակայ իրաւունքի մասն կը սեպէ: և այս կաւանքս ու որ աւելի ուղէ նէ, աւելուած առաջը չառնուի ալ նէ, աւելուցը կրնայ իր պատիւը գրուել: Լսողականութիւն չի կայ, որ Լսողականի կառավարութիւնը իր միտքը գրածը կատարելէն ետ կը կենայ չէ թէ միայն երբ որ ֆրանսիացի և ինկիլիզի կառավարութիւնը միաբանին և այս բանիս ի գործ դրուելուն հակառակ ըլլանին յընդնեն, այլ և երբ որ իգալիա առ հասարակ ամէնը մէկէն ոտք ելլելու պատրաստութիւն մը տեսնուի նէ: քանզի աւմենեւին երկբայութիւն չի կայ, որ ասիկայ Լսողականի կառավարութեան վերջը հասնելուն մէկ ըս:

կընաւորութիւն մը կ'ըլլայ: Բայց Լսողականի տէրութիւնը թէ որ ազգի գիտնայ որ ֆրանսիացի ու ինկիլիզը այս բանիս պիտի չի խառնուին, չէզոք պիտի կենան, կարելի է որ ուրիշ մտածելքներուն վրայ աչք գոցէ, և իգալիայի վրայ ձեռք երկընդունէ: Լսո պիտի այս չի կրնար ընել, որովհետեւ ինկիլիզի տէրութեան դիտաւորութիւնը և ֆրանսիացի հասարակութեան կարծիքը իրեն դէմ է: և ասոնք գիտնալով կարելի է որ քիչ ատենի մէջ խաղաղ և հանդարտ կերպով մը այս վտանգաւոր խնդիրը լուծուին: Ինկիլիզի տէրութիւնը ամէն տէրութեանը իմացուցած է որ իգալիայի կառավարութեանը վերաբերեալ գործերուն մէջ օտար տէրութեան ձեռք մտնելը ամենեւին չուղէր: և ինկիլիզի կառավարութեան խորհրդարանին անգամ ներէն Օւտ Սինգօին այս օրերս իգալիա բրած ձանապարհորդութիւնը այս յայտարարութեանս աւելի ուժ կուտայ: Լսո ձանապարհորդս Պէռալայի կառավարութեան անգամներուն հետ տեսնուեցաւ: և Լսողականի կառավարութիւնը այս տէրութեան նպատակը իմացաւ: անոր վրայ այս երեւելի անձինս ձանապարհորդութեանը նպատակին համար կրնայ ամէն կերպով ապահով ըլլալ: Երբ որ Օւտ Սինգօին օգտակար խրատները աղբեն, և Օւլիցերիի մէջ եղած վեճը հանդարտի նէ, անկէց ետքը կրնայ վստահութեամբ Գուռին անցնել, և անկէց Ֆիւլէնցէ և Հռոմ երթալ: Եսոր այս ձանապարհորդութեանը վրայ Լսողական կասկած չունելու տեղի չունենալէն զատ՝ շնորհակալ ալ ըլլալու է: քանզի Լսողականի բուն բարեկամ կը սեպուի այն պետութիւնը, որ իրեն հաշտարար միջնորդութեամբ կրնայ անոր տեղի տալ իրեն պատուայն անարգութիւն չի բերելով եւ քաշուելու առնանի վիճակէ մը, որ չի կրնար երկար ատեն այն վիճակին մէջ մնալ առանց ինքընկը վտանգի մէջ ձգելու: Ինկիլիզի կառավարութեան նպատակը՝ որ Լսողականի իմացուցած է, ֆրանսիացի կառավարութեան ալ գաղտնի չէ:

ՆԱԲՕԼԻ: Սեպտեմբեր 12ին Սինկիլիզի մէջ խռովութիւն չէր մնացած: ամէն ալ հանդարտութիւն: և ապստամբութեան կրակը ամէն տեղ մարած կ'երեւէր: Բայց Լսո քաղաքին մէջ սեպտեմբեր 5ին հասարակութեան մէջ աղմուկ մը ինկաւ: որովհետեւ բերդին մէջ պահուած վառօդը յանկարծ կրակ առեր և ահագին թնդումով բռնկուիլ էր: կառավարութիւնը առջի բերանը կարծիք ըրաւ որ այս գիպուածս խռովարարներու բան է, և յատուկ գիտմամբ եղած է: Լսո ասոր վրայ աւելի գուշութիւններ ընել սկսան: քանի մը կասկածելի մարդոց ալ տուները փրնարուեցին: Կուսակալ ինկաւ նին տուներ գտած թղթերին առին, և որովհետեւ այս իշխանս հասարակութեան առաջը յարգի մարդ մըն էր, ասոր վրայ կ'ըսէ կ'ըսէ կասկած ժողովրդեան զօրքու եկաւ, դժգոհ ըլլալին յայտնեցին:

Սինկա քաղաքը շատ մարդեր բռնեցին: և թագաւորը Պ. Լանտի սպարապետին (մարեշալ տէլ քամբօ) բացարձակ իշխանութիւն տուաւ: այն ալ յայտարարութեան թուղթ հանեց: որով կ'ըսէ որ ու որ մէկուն խռովարար ըլլալը գիտէ նէ, կրնայ ինձի գալ գաղտուկ իմացնել: Ես ալ ինձի իմացընողին անունը բնաւ չեմ յայտնէր, և ինձի տուած լուրին ծանրութեանը համեմատ սպարգեւ ալ կուտամ անոր: Եսով լուստութեան ձամբայ բացաւ, որ հասարակութեան մէջ տրտունջը և գրեթէ անհանգիստութիւնը շտապեցնելու ձամբայ մըն է:

Բայց Լսոյ մէջ կը զրուցուէր որ Ռեճիօ քաղաքը մինչեւ սեպտեմբեր 4, ապստամբներուն ձեռքն էր: և այն օրը Եւրօքիէն երկու շուգենաւ կ'անձ մէջէնին զօրքով, որոնց զօրապետն էր Լսողականի կամար, և Ռեճիօյի առաջ երկաթ նէտեցին: Կատամբները բերդին տիրած ըլլալով ասոնց վրայ քանի մը անգամ թնդանօգ սպարպեցին: և ասոնց յամար ելլելը խախտելու ուղեցին: Եւսեւրուն մէջէն ալ քանի մը ուսմը (կիւլէ) նետուեցաւ: և նաւերը անկէց քիչ մը հեռացան: զօրքը քաղաքէն դուրս մէկ մօտ տեղ մը ելան: Կատամբները մինակ մնացին, Սինկայէն օգնութիւն գրուեցաւ կը յուսային: այն ալ չեղաւ նէ՝ քիչ մը ատեն սպտերադմէլէն ետքը փախչող փախչողի եղաւ, յրուեցան: Եսոր վրայ ապստամբներէն շատ մարդ ձեռք անցան:

Եւրօքի մէջ ալ խռովութիւն և ապստամբութիւն եղած կը համբաւուէր: Բայց սեպտեմբեր 14ին գրուած լուրերը այս համբաւս սուտ կը հանեն:

ԼՕՄՊԱՐՏԻԱ: Լսո գաւառս որուն մայրաքաղաքն է Սինկա, Լսողականի տէրութեան ձեռքն է: և իգալիայի բանակը Սինկա քաղաքը կը կենայ: Քաղաքիս արքեպիսկոպոս կարգեցաւ Տ. Թ:

միջին, որուն քաղաքը մանկերուն հանգեցր սեպտեմբեր 5 ին պիտի ըլլար. բայց այն օրը օդը աղէկ չըլլալուն համար սեպտեմբեր 8 ին ձգուեցաւ, որ նրա խոտածածկին ծննդեան ամսին օրը ըլլալուն համար մեծ հանգեցում կը կատարուի իգարային մէջ: Արքեպիսկոպոսին դարուն համար հասարակաց ուրախութիւնը և ճրագաւառութեան հանգեցր այն օրուան մնաց:

Սեպտեմբեր 8 ին, ժողովուրդը բաղմունքեամբ բխցաւ Գեղարքայի ֆոնտան ըստած հրապարակը գալիս և կը պոռային. կեցցէ Բոմբիւր. կեցցէ Պիտո. կեցցէ Իգարիա: Դայն հետայն Գիշինօի դռնէն 5 կամ 6 հարիւր հոգի մը յիշեալ հրապարակը հասան. պատերազմի կարգաւ շարուեցան. և անոնք ալ սկսան կեցցէ Իգարիա պոռալ, և Պիտո Թ. ին համար անուանի Բոսանիի երաժշտին շինած երգը կանչել: Բօլեյիային կողմէն շուտ մը պահապան զօրք և զինուորներ խրկուեցան հրապարակը ժողովուած բաղմունքի մը շրջելու, որ քանի մը հազար կ'երկէին: Հոն եղած չիփթը և խուրդութիւնը և խառնակութիւնը խօսքով նկարագրել անհնար է: Սոյնիցի պարանա ըսելով, որ հասարակութեան հինգ վեց հարիւր հոգի մը աղէկ կեցան, և Բօլեյիա ինքնապէս, ասորիս ինքնապէս ըսելով բռնութեան դէմ բռնութեամբ հակառակեցան: Իսկ այնքան ծանրացաւ որ, նոր արքեպիսկոպոսին հարկ եղաւ հրապարակը ինքնապէս քաղաքին կառավարութեան խորհրդակցան Պ. Կոնստանտին ալ հետ առնելով, և աստեղծութեամբ անոնց եղբայր և ընկեր ըսելով հաղիւ կարող եղաւ ջրուելու:

Իսկ ասանք այն տեղաց ջրուեցան նե՛ գային ուրիշ տեղ ժողովուեցան: Թէ՛ Բօլեյիային և Թէ՛ պահապան զօրքը մարդոցը ետեւէն ինկան. կը նախաւորէին, զենքերնին ձեռքերնէն կ'առնէին, գերմանացի չեմք ուղեր ըսելով երեսնին կը թըքէին: Բաժնո ասանք ըստած հրապարակին ալ բաղմունքի մը ժողովուեցաւ. և մէկ վայրկեանի մէջ հոն եկող Բօլեյիային զինուորները և քաղաքական զօրքը՝ չի կրցան բաղմունքեան բռնութեան դէմ գնել: Ինչ մը ետքը՝ այս զօրքերու օգնութիւն ալ հասան ուրիշ զօրքեր. և առտուան ժամ 4 ին (10 ին) խաղաղութիւնը նորէն հաստատուածի պէս էր:

Սեպտեմբեր 9 ին՝ արքեպիսկոպոսը կառավարելէն պարտքը գայեր էր հաց ուտելու. իրիկուան դէմ երբ անկէց եղաւ և արքեպիսկոպոսարանը պիտի դառնար, ժողովուրդը բաղմունքեամբ հետը ընկերացան մինչեւ արքեպիսկոպոսարանը. և հոն պատուահանութեան տակը կայեցան. կեցցէ Բոմբիւր, կեցցէ Պիտո. կանչելով: Բօլեյիային քանի մը գործակալները՝ հետեւին Բօլեյիայի յատուկ եղած զօրքերէն ալ առնելով եկան այն հրապարակը պարպելու: Հասարակութիւնը մէկ տեղէն կը ջրուէր, մէկտալ կողմը կը ժողովուէին. աղաղակնին չէին կրող բեր. խօսքերնին չէին փոխեր:

Բօլեյիային մարդիկը կըթեալ զօրաց գունդերէն օգնութիւն ուղղեցին. հարիւրի մը չափ զինուոր դալով Բօլեյիան զօրացաւ. և ասով կրցան արքեպիսկոպոսարանին առջեւի հրապարակը և սրճատունը ներք և խանութները և փողոցները պարպելու մինչեւ քառօրեայ ըստած հրապարակը: Չայները և սուլմանները (ըսելով չալը) և Լապիսիայի դէմ խօսքերը գաղաղակուն տեղը աւելի շատցան. որով զօրքը հարկ սեպտեմբեր 10-ին հանել, աշտեմին (սիւնիկներին) գէտ ի առաջին շիտիկ, և անանկ երթալ հասարակութեանը վրայ, որ ձեռքերնին զենք չունէին զիրենք պաշտպանելու: Այնպիսի մարդերեւակայելով գտնել Թէ՛ այն միջոցին Բիշ չիփթութիւն տիրեց քառօրեայ հրապարակը: Բանի մը բաց խանութներ և սրճատուներ գտնուեցան նե՛ հասարակութիւնը այն տեղերը կը վազէին կը մոնէին. բայց զօրքը, որ կարծես Թէ՛ յատկապէս գիտաւ ըստութեամբ գինովելու էին գրեթէ ամէն ալ, ետեւում կ'իյնային մինչեւ տըներուն մէջ: Սեփեւը մինչեւ ասանք ետ կանչեցին նե՛ շատ աշխատութիւն քաշեցին:

Շփոթութեան այս առաջին վայրկեանները անցան նե՛ հաղիւ համարձակեցան միլիոններ վերաւոր ետներուն օգնութեան հասնելու վրայ մտածելով գլուխնին պատուահանութեան դուրս հանելու. տեսան որ շատ մարդ զարմուած ինկած է փողոցներուն վրայ: Ա՛ իրաւորութեանը գրեթէ ամէնքն ալ կըռնակի գիշին զարմուած էին. և ասիկայ աւստիկայի զինուորներուն շատ մէկ պատիւ բերելու պարագայ մը չէ՛ կ'ըսէ ասիկայ պատմող օրագիրը. որ խել մը զենք չունեցող մարդիկ զարմուած համար կըռնակին իրենց դարձնելու սպասան: Սեպտեմբեր 8 ին զարմուածներուն համարներ 6 հոգի ըլլալը գիտուեցաւ. որովհետեւ ամէնքն ալ հիւանդանոցը տարուեցան. բայց 9 ին զարմուածներուն համարներ չի գիտուել, և շատ է, որովհետեւ զօրքը շատ կատաղութեամբ ժողովուեցան

վրան ինկան. գինովութիւննին՝ դաժանութիւնը կ'եղելընէր: Հասարակութեան բարկութիւնը ինչ աստիճան հասած ըլլալը ինքնին կը հասկըցուի, չի պատմուի:

Այս խուրդութեան վրայ քաղաքին ամէն հրապարակները և ամէն փողոցներուն անկիւնները պահապան զօրքեր դրուեցան. առաջիկայ գտնուած տեղերնին ալ համարներն շատցաւ. և սեպտեմբեր 10 ին, Սիւնի քաղաքը տեսնողը պատերազմով նոր առնուած քաղաքը մը կը կարծէր:

ԼՈՒՔԱ: Ինչէց առաջ պատմած եմք Թէ ինչպէս հասարակութիւնը բռնական կերպով մը քաղաքական աղաւթութիւնը ձեռք ձգեց, դուրսին կամայը հակառակ: Դուրսին սիրող ասոր վրայ շատ նեղացաւ. կարելի է որ քիչ մըն ալ վախ մտաւ սրտին մէջ. ուստի անձնական տկարութիւն պատճառելով քաշուեցաւ Սասա Տուբայէ ըստած գեղը, սեպտեմբեր 12: Այն տեղաց հասարակութեանը ծանուցական մէկ գիր մը գրեց. որուն մէջ կը յայտնէ Թէ, իր անձին տկարութեանը գարման տանելու համար պառնայ իր անունը և ասուն մը կառավարութեան գործէն ետ քաշուիլ, քաղաքական կառավարութեան գերագոյն աստեանը և անոր նախագահ Պ. Սաճառօղա մարքէղը լիակատար իշխանութեամբ տէրութեանը խնամակալ գնելով. և այս աստեան կը յանձնեն համարէն գործող տընտեսութիւնը. կառավարութեան հին կանոններուն մէջէն փոփոխութեան արժանի սեպտեմբեր 12-ին ալ փոխելու արտօնութիւն կուտայ, բայց կ'ապրտարէ որ այս բանին իրենց օրինակ բռնէն Թօքթանայի կառավարութիւնը. այսինքն՝ անանկ բան մը չընեն որ տակաւին Թօքթանայի կառավարութիւնը ըրած չէ: Սրբան ժամանակ կառավարութեան գործէն ետ կ'եկալը սրտած չէ:

Դուրսին այս յայտարարութիւնը հասարակութեան շատ դժուար եկաւ. առաջին անգամի ոտք ելողները այս յայտարարութիւնն անանկ սեպտեմբեր 12-ին, որպէս Թէ դուք իր իշխանութեանէն հրաժարուած ըլլայ. ուստի Դիւնէյէ մարդ խրկել կը խորհէին, որ Թօքթանայի մեծ դուքսը աղաչէն, որպէս զի այս կերպով անտէրունջ մնացած դքսութեան երկիրներուն գայ օր առաջ տիրութիւն ընէ: Այս ըրերը տուող օրագիրը կ'ըսէ. Դատուած տար որ անխորհրդաբար խեղճերուն եկածը ի գործ գնելու չեղէին. չէ նե՛ այս երկրի վիճակը աւելի կը գէշնայ:

ԱՅՈՒՆՆԵՐ

Հարկը մեզ կ'ըստիպէ ակամայ, որ սա կարելու տեղեկութիւնն տամք: Ոմանք ժամանակին բերմունքը հասկնալով՝ որ գարատանց հոգ և իր նամք տանելը փառք և պատիւ ստանալու միջոց մըն է, և այն չի մտածելով որ առանց աշխատութեան և իրենց կողմէն ալ օգնութիւն մը ընելու Թէ բանիւ և Թէ արդեամբ՝ պատիւ ստանալ չըլլար, պատիւ գործաւ է, իրենց անտէրի փառասիրութեանը հասնելու գործիք մը կ'ընեն կայսապան լրագրող միջոցաւ ալ ընդ այլ տեղեկութիւններ տալով կարգադրողները խաբելը: Սենք կամք չունիմք այս լրագիրը անանկ բանի գործիք ընելու. մեղի եկած լրագիրը կը հրատարակեմք, յուսալով որ, Թէ որ սուտ են ալ նե՛ կարելի է որ այն տեղեկութեան բնակիչներուն սրտին մէկ եւսանգ մը գայ աւսով, և սուտը ճշմարտի դարձնելու ջանք ընեն. բայց երբ որ ստուծիւնը՝ և այն սուտով մեզ խաբողն նպատակը հաստատ տեղեկութեամբ հասկնալու ըլլամք նե՛ կը պարտաւորիմք օրագրով հասկըցնելու: Սուտ տեղեկութիւն տուող թող մտածէ Թէ ասով կ'ըրած անարդարութիւնը յուսացած պատուով կը վճարուի մի:

— Ա՛ հիւսիս արքային բարձր հրամանաւը հաստատուած աղգային մարմնաւոր և հոգեւոր ժողովներուն նպատակը ուրիշ բան չէ՛ այլ միայն ընդհանուր աղգային օգուտը խորհիլ միշտ ամէն մասամբ: Որպէս զի օրաւուր աղքատանալուն տեղը՝ օրաւուր հարստանայ. օրաւուր իւր հին աղքատութիւնը պատիւը՝ աստիճանը կորսնցնելու տեղը՝ օրաւուր անոնցմով առաւել փառաւորի. վերջապէս, այս հիմախուան թշուառ վիճակէս բարձրովն աղաւթ երջանիկ ըլլայ:

Ամէն աղգ օր սուտը կը ջանայ կերպ կերպ օրէնքներով կերպ կերպ միջոցներով սոսկաւորութիւնը զեղխութիւնը շուտութեամբ հալածէ իւր մէջէն, անոնք տեղը պարզութիւն մը չափաւորութիւն մը խօթէ. մինչեւ անգամ՝ կըթեալ համարուած աղգերը չափաւորութիւն (խտրէ) ստովըյնող դպրոցներ հաստատուեցին, գիրքեր գրեցին,

օրագիրներ հրատարակեցին. որովհետեւ հասկըցան Թէ՛ որ աղգին մէջն որ զեղխութիւն շուտութեամբ մտեր է նե՛ այն աղգը շատ չէ. քիչ կործաներ է. ինչպէս պատմութիւնները կը վկայեն, հին և նոր օրէնսդրոյններն ալ կը զգուշացնեն մարդիկ այս աղգ անործան մտութիւններէն. բայց մեր աղգը անիոյթ միտալով այս ամէնահարկաւոր և գեղեցիկ գիտութեանը, հասեր է այն ամենախորին թշուառութեանը վիճին բերանը, ուր գլորելու ըլլայ նե՛ ալ անկէ ելլալը անհնարին է. այս մերձաւոր վտանգը միշտ աչքերնուս առջեւը ըլլալով անհնարին յաւ մը կը զգամք սրտերնուս մէջ: Այս համար աղգային ժողովները աղգին հարկաւոր եղած ծախքերը չափաւորելու, հարկաւոր չեղածը գլուս վին վերցնելու և անանկ արտառոց սովորութիւններ ալ կան որ՝ աղգին պատուոյն անարգութիւն մը բերելէն ի դատ՝ ոյն ալ մեծամեծ ծախքերու ալ պատճառ կ'ըլլան. անոնք ամէն ալ խապաւ աղգին մէջէն ջնջելու համար օրէնքներ ու կանոններ պիտի հաստատէ հետզհետէ: Այնպիսի ըսելով, զեղխութիւնը՝ շուտութեամբ՝ արտառոց սովորութիւնները կըթուլութեան պակասութեան մէջէն կը մանանա աղգին մը մէջ, ուստի անոնք աղգին մէջէն անհետ ընելու համար կըթուլութիւն պէտք է ո՛չ օրէնք: Սենք ալ կը պատասխանեմք. իրաւ է ըսածը, բայց աղգ մը առ հասարակ չի կրնար կըթուլ. անոր համար անկիրթ մնացողները՝ միշտ օրինօք պէտք է ուղղել իրենց գէշ մտութիւններէն:

Աղգային ժողովները առ այժմ կը խորհին օրէնք տալու աղգին՝ միայն հարստանաց բարեկարգութեանը վրայով: Որովհետեւ աղգերնիս այս մասին այն աստիճան շուտութեամբ, այն աստիճան արտառոց սովորութիւններ բանեցնելու սկսեցին որ տեսնողին ալ լսողին ալ զարմանք մը ու սարսափ մը կը բերէ, հետեւողին տանն ալ թշուառութիւն մը, վերջապէս կործանում մը: Թէպէտ ամէնուն գիտցած բանը զուցէլ հարկ չէ, բայց տասնի գիտուածներու մէջ յիշելն ալ շատ անպատեհ բան չէ:

Արաւընէ աղգիկտեսութեան երկար միջոցին մէջն ալ Թէ աղգիկտեսներուն կողմէն, Թէ աղգիկ ցուցնողներուն շատ ծանր և անօգուտ ծախքերն ի դատ՝ նաեւ կերպ կերպ անտէրի սովորութիւններ ալ կը գործածուին և մանաւանդ տեսակ տեսակ համեստութեան և պատուոյ դաշնիք արարողութիւններ ալ կ'ըլլան. բայց մենք միայն ծախքին վրայ խօսիմք. այն անտէրի սովորութիւններն, այն համեստութեան և պատուոյ դաշնիք արարողութիւնները գործողներուն խղճմանքին յանձնեմք:

ԱՆՁԻԿՏԻՍ

Անճուն մայրը Թէ իւր գիտցածներէն Թէ բարեկամներուն խնայուցածներէն մէկ տղին համար երբեմն մինչեւ երեսունի չափ աղջկանց համարները ինքնին կ'առնէ օրաւուր, ամէն մէկ տեսակով աղջկանը վրայով հարկաւոր ծանօթներէ տեղեկութիւններ խնդրելէն ետքը կ'երթայ ամէն մէկ չորս հինգ անգամ կը տեսնայ, ամէն մէկ երթալուն ալ երկու երեք անգամ առջեւը հանել կուտայ. վերջապէս իր խելքով անոր զոյգ պակասութիւն մը գտնելով չառնած ետ կը դառնայ. կամ կը հոտնի խօսք կուտայ, տուն եկածին պէս կը զոյգ. խօսքէն չամչնար ետ դառնալու. անանկներն ալ կան որ նշան տալէն ետեւ անտի պատճառներ մէջ բերելով նշանին ետ կ'ուղեն: Պատճառը ինչ է որ մայրերը այսչափ դժուար աղջիկ մը կը գտնան իրենց զաւակին յարմար. պատճառն այն է որ տեսած աղջիկներուն վարուցը բարուցը համեստութիւնը, խահմութիւնը կըթուլութիւնը՝ պարկեշտութիւնը՝ և այլ ուրիշ ասոնց նման գեղեցիկ և ամենահարկաւոր հանգամանքները չեն փնտրուր. հասաւ կը փնտրեն ան աղջկանը անհամեմատ գեղեցիկութիւնը, ու հարստութիւնը: Չեն մտածեք Թէ մարդոյս գեղեցիկութիւնը ու հարստութիւնը օր մը կ'երթայ՝ լի անկիրթութիւնը ու գէշ կերպերը կը ման. չեն տեսն Թէ մարմնոյն կատարեալ գեղեցիկութիւն տուողը հոգւոյն գեղեցիկութիւնն է՝ այսինքն կըթուլութիւնը. որչափ որ մէկ աղջիկ մը կամ մէկ մանչ մը գեղեցիկ ըլլայ՝ Թէ որ բիրտ ու անկիրթ է, բերանը բանալուն պէս գիտես քի անկէ թիւնաւոր հով մը կ'ըլլայ կը ցամքեցնեն անոր գէմքին գեղեցիկութիւնը:

Այս ասանկ ծուռ կարծիքներու տէր մայրերը կամ անոնց կարծեացը կուրօքէն հետեւող զաւակները պատճառ կ'ըլլան մեծամեծ ծախքերու. տես իրեն աւելի կառքերով տունէն տուն աղջիկտես պարտուելով, հետեւեալ անուններ հատուցելով: (Մինչեւ հոս ըսածնիս և ասկէ ետեւ ալ ըսելիքնիս, միայն այս բաները ընդհանրապէս համար է):

Աղջկան հարստութիւնը փնտրող մարդիկ իրաւաւոր տեսակէր սովորութիւնը աղգին մէջ քիչ քիչ մըտընելու և իրենց հոգին յաւիտեան անիւ

Տից տակ ձգելու պատճառ կ'ըլլան կոր: Ստորու-
թիւն մը որ աշխարհքի մարդոցը խելքը պահած
ժամանակը գիտես թէ մտեր է քանի մը աղքատ
մէջ, և ծակաւք ագահութիւնը մինչեւ հիմը կը
պաշտպանէ անխիայ խմածոց անոր գէմ գրած և
խօսած աղքատ ճառերուն գէմ: Խելքերուն պակ-
սած ժամանակը մտած է ըսնէր այս իրախոմայի տու-
րութիւնը, իրաւ է՝ վասն զի իրախոմային հեղինակ-
ները խելք ունենային նէ պիտի մտածէին որ՝
մանչ մը գիցուք թէ կարգուեցաւ 50,000 զուռու-
ռը իրախոմ առաւ, տարին 10% ին 5 շահէն՝ քսան
տարին 50,000 զուռուռը շահ բերաւ, եղաւ այս
գումարը 100,000 զուռուռը, այս քսան տարին մէջ
տասը զուռուռ ունեցաւ, 5 ը մանչ, 5 ը աղջիկ, ինքն
ալ ան տաներ 5 աղջկանը 50 տկան 1000 զուռու-
ռէն 250,000 զուռուռը իրախոմայ տարւոյն 150,
000 զուռուռը պիտի բաց մնայ հաշիւը: Հաշին
շահը հաշիւը չի գրինք գրեթէ ոչինչ բան մը ըլլա-
լուն է: Խել մը գէշութիւններ ալ կան որ թէ որ
համբերու ըլլանք նէ իրախոմային յարգը գլխովին կը
կտարի: Ստեղծուն առած իրախոմային քսան տարուան
մէջ կորսուելներ բռնելը, 5 աղջկան տեղը եօթը
ութը ունենայը, գէթ աղքատը մէկ քանին տգեղ
ըլլալով աւելի իրախոմայ տարւոյն պարտաւորիլը, ա-
նանկ է նէ կրկին կ'ըսեմ իրախոմային հնարողը ոչ գը-
լուխը խելք ունի եղեր, ոչ քսակը փարայ, կամ
խարդախ ու խաբէբայ՝ ուրիշէն ստակ կորստու-
լու ելեր է: Մանկին ալ աղջիկ հաւատացող տուող
ծնողքները՝ կամ յիմար են կամ որդիատեայ:

ՆԱԽՏՈՒՔ

Ինչ է՝ նէ վերջապէս աղջիկ մը կը գտնան մաշ-
րերը կ'ըստին նշան չըտիւնէ: Ի՞նչ մեծ դժուարե-
տիւններով մեծ չէ, պղտիկ է. միշտ չէ առանց
միշտ է. ուսուցիչն 40 ըլլալուն 80 ըլլայ, խորթին
զատ, ուսուցիչին զատ քսակ ըլլալու է, անոնք ալ
շաւ, Եւրոպայի օյան թեթեւ է, քիչ մը աւելի
ծանրը փնտրուէր: տակի լանթան շաւ, վրային ալ
շաւ ըլլայ նէ գէշ չըլլար, անանկ հասարակ կ'ըլլայ,
ասանկ փառաւոր կ'ըլլայ ըսելով՝ մէկ մ'ալ կը նայի
որ մէկ նշանին 5 կամ 6 հազար զուռուռը կ'երթայ,
ահա քեզի անհնարին չուայրութիւն մը: Աղջիկ մը
նշանուի նէ, ըսել է քի, վրան նշան մը կը գնեն որ
ուրիշները ան նշանը տեսնան նէ հասկնան որ՝ այն
աղջիկը խոտացուած է, անոր տէր չեղան, ուրեւ
մին անանկ մէկ բան մը նշան տաս պիտի որ միշտ
աղջիկանը վրայ կարենայ գտնուիլ, յատուկ բան մը
եղած ըլլայ որ տեսնողը իսկոյն հասկնայ աղջկան
նշան ըլլալը:

Իսկն կուտաս տուի, ուսուցիչ, օյալ Եւրոպայ,
շաւ քեզի, խորթ: Երեսն օրը վրան կ'երեւայ աղջկան,
օրը կրնայ հաստատուի թէ՛ այս ինչ աղջիկը նշան
ուած է: Վէն աղջիկ կրնայ գործածել, նշանուած
չի նշանուած, այդ քու նշան տուած բաները,
ահա քեզի աս մասին ալ արտաւայտ ու ծաղրելի սո-
վորութիւն մը:

ՀԱՐՍՆԱՆՈՍՈՒԹԻՒՆ

Այս բառին նշանակութենէն կը հասկնուի որ՝
հարսնեաց օրը որդեւոր համար խորհուրդ մըն է՝
որ հարսնեքն քանի մը օր առաջ կ'ըլլայ: Այս խոր-
հուրդը մանչուն և աղջկան քահանայներուն և ա-
նոնց հօրը, թէ որ հայր չունին նէ, անոնց խնո-
մածու եղող մօտաւոր աղբակներուն կ'ընայ ը-
նէ, որովհետեւ քահանայները իրենց խոտաւանա-
որդոցը սուրբ ամուսնութեան վրայով հարկաւոր
եղած խրատները և պատուէրները պիտի սկսին
տալ նոյն օրէն, և ծնողքներն ալ հարսնեաց պատ-
րաստութիւն տեսնալ: Աւելի մարդոց այն օրը
հարսնախօսութեան համար գործէն մնալը, աս ալ
մէկ շուայրութիւն մը կը համարուի:

ՀԱՐՍՆԻՔԻ ՕՐԸ

Կերակի օր մը՝ մէյմընալ կը նայիս ասդիէն ան-
դին փրթիկը կուգան տասը քսան կառք փոշիէ ամ-
պերուն մէջ ծածկուած երկերիւս ձիով, մշերնուն
մէկ կառքն ալ միւսներէն աւելի փառաւոր, հար-
սին կառքն է այն, որովհետեւ այն օրը իր ոսկեթէւ
ծանրապին ինչքով, գլխու զարդարուն թագով,
չեմ գիտեր ինչ կոչուէր է, նոյն չափ ալ ձիաւոր
աս կառքերէն ետեւէն առջեւէն, ձիաւորին մե-
կին ելել ախնաւութիւն կայ, ամէնուն աչքը անոր
վրայ է փեսան պիտի ըլլայ, վասն զի մեծ մարդ
մըն ալ այն կոչուած է այն օրը, վերջապէս անանկ
հարսաւոր չընէ հանգէս մը որ՝ տեսնողը կը կարծէ
թէ Տրովայի հոգաւոր քաղաքը յաղթեր ետ կը
գառնան:

Հաւաք իրիկունէն հարսնեքը կ'ըսկրի, ութ
օրէն հաղիւ հարսնեւորները կը ցրուին, բայց ան-
խահմները քանի մը օր ետք, ասոնք հարսնեքին
տունը հարսնեւոր անունով նստած ըլլալով հարս-

նքին ալ՝ ծախքն ալ հոն տակաւին լըմցած չէ՝ ըսել է:
Գիտես քի խելք՝ փեսին երկու ամիսէն ի վեր
տուն կրած անհատուած ուտելիքը խմելիքը հա-
ցընելու՝ անանկ հոնկէ զատուելու ուխտ քրքր են:
Հիմա թող մտածէ ամէն մարդ, հոս ալ ի՞նչ սոս-
կալի շուայրութիւն կայ:

Տեսնալք հիմա հարսի ու փեսին հրաւիրած
աղբակները ու բարեկամները, աս ութ օրին
մէջ տեսած այնչափ մեծածախ մեծարանքներուն
փոխարէն ինչ շնորհակալութիւն պիտի տան անոնց,
երեսնայ քանի մը կեղծաւորական անոյշ խօսքեր,
տունէն դուրս ելլալուն պէս կերածնուն խմած-
նուն՝ ամէն տեսածնուն մէկ մէկ պակասութիւն
գտնալով ծաղրել: Այս բամբաստները իրենց տար-
ուան մը խօսակցութեան նիւթ կրնայ ըլլալ, մա-
նաւանդ ձեւիչ, ըստի, երեսնակերտ խօսքը բաց-
վի նէ: Վերջապէս կը համարձակիմք ըսելու թէ՝
սմանք՝ բարեկամներս կը մոռնան հարսնեքին տանը
դռնէն թշնամի դուրս կ'ըլլան: Ահա հոս ալ քեզի
խել մըն ալ անկարգութիւններ:

ՃԵԿԵԸ

Փեսան մէկ կողմէն՝ բանին ձեռք կուտայ չի տար,
իւր ատուիւնակիցին նմանելու համար գրեթէ վեց
ամիս յառաջ տունը նորոգելու, մէջի կահ կարա-
սիքները շտկելու, ֆաթիլային ու իւր վրան գլու-
խը խաթ խաթ ծանր ու նորածեւ (մօտա) լաթե-
րով կոկիւղալ կ'ըլլայ, անդին հարսին հայրն ալ՝
(խելք՝ հայր) փեսին պէս կ'երայ կերպ ծախքեր ը-
նէլէն ետեւ՝ իւր տանը ու ֆաթիլային, աղջկանը
ձեւիչը շտկելու կ'ըլլէ, երկուքն ալ հարսարու-
ղուռուռներէ զատուելէն ետքը ինչ փառք կը վա-
տըլին, ու ինչ գովեստներ կը լսեն նէ վերը սորվե-
ցանք, սինդ զարմանալին սա է որ, աղջիկ մը կար-
գուելէն ետեւ ձեւիչին լաթը հագնին նէ մեծ ամթ
է եղեր, հապա հարսնեքէն ետեւ փեսին կորած
լաթերը պիտի հագնի: Ահա հոս ալ անհնարին չը-
ուայրութիւն մը և տեսակ տեսակ զրուելի սովորու-
թիւններ:

ՀԱՐՍՆԻՔԻ ԵՏԵԻ

Հարսնեւորները կը ցրուին չեն ցրուի անոնցմէ
շատը առջի կիրակին կրկին հարսնեքին տունն են,
մէկ մասը փեսան ձեռքապարի տանելու պատճա-
ռաւ, փեսին տունը, մէկ մասն ալ փեսային փա-
ռաւոր ընդունելութիւն ընելու համար հարսին
տունը: Հոս ալ նոր ծախքերու գումարներ կը բաց-
վին, փեսին առապայ՝ ձիու՝ կամ նաւու ծախք,
հարսին հօրը՝ անուշեղէններու, օշարակներու, ա-
նուշահոտ ծխելիքներու ծախք:

Աս ծախքին ցարէ գեւոյն ստերնուն չեղած ետե-
ւէն եւեթ կուգայ, եւեթի բաղնիք կուգայ: Աս բա-
նեքը հնարող անմիտ մարդիկը քիչ մըն ալ աւելի աղ-
բէին նէ՝ մեք աշխարհքի երես տեսնալը չունենինք,
ինչպէս որ մեք այս միւրութիւններէն ետ չի կենանք՝
չափաւորութիւնը ձեռք չառնենք նէ՝ մեր թոռները
աշխարհքի երես տեսնելու չեն, վասն զի ո՞վ խե-
թեք է որ կարգէ, ո՞վ խեթեքներ է որ կարգուի:
Երեւ ալ աղբը ի՞նչ մեծ մեծ վտանգներու մէջ կ'ը-
նայ նէ՝ ամէնուն յայտնի է, ուստի երկու երեսէն
ալ աղբին հասնելը գէշութիւններուն առջեւը
առնելու համար աղքատին ժողովը հարսնեաց հա-
մար օգտաւոր և սուրբ եկեղեցւոյս հաճելի օրէնք
մը հաստատուելու վրայ է չորս կարգի վրայով, ամէն
մէկ կարգին ընելը ծախքը ցուցնելով որովհետեւ
աղբին ամէն կարգի ալ իւր կարողութեան վեր կը
չարժէր մինչեւ հիմայ:

— Երգականապատիւ և յարգւի հրատարակիչք Հա-
յաստան օրագրոյն:

Երկու տողերով կ'աղաչեմ որ հետեւեալ նա-
մակ այս շաբթու թերթով հրատարակելու
բարեհաճելով, պարտաւերէք,

Ի Կոտայնոյն օր
13/25 հոկտ. 1847

Ձեր նուառ ծառան
Ս. Աղաւոր:

Յարգու ընդհանուր անդամային Համագիւտ ընդհանուր:
Երկու պարտոյն պարտաւորութիւն ամսոյն 11/23 ընդհանուր
մէջ պարտոյն պարտաւորութիւն ամսոյն 11/23 ընդհանուր
նամակ մը ուղարկելու, որոն պարտաւորութիւն ընդհանուր
յաճ էի, ներկայ ամսոյն միւլէ- 2/14 երրորդ օրը ամսուր-
ն յոսանայի: Երկու ինչ վերջիւնէն նամակ, առանց խորհրդի
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը Երկու մը Հայաստան ընդհանուր միւլէ- 1/14 երրորդ
մէջ կարգադրուելու, իսկ մը միայն պարտաւորութիւն մէջ ծա-
ծողի միայն է: Որոն պարտաւորութիւն պարտաւորութիւն ալ չէ
գրաւած: Ուստի իմ իրաւունքներս պարտաւորութիւն կամար յի-
շալ նամակ բոլոր անդամային ներկայացնելու՝ Երկու մը,
Երկու մը